

مجله حقوق

دوفصلنامه

دوره ۴، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

بررسی راهکارهای حقوقی استخراج و معامله ارزهای دیجیتال و رمز پایه (مجازی):

خلأهای حقوقی و راهکارهای پیشنهادی: شیما نادری، مجید مطلبی

واکاوی مبانی فقهی فور و تراخی در اخذ به شفعه: مرتضی رحیمی

دستاوردها و چالش های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی: ابوالفتح خالقی، زهرا میرزائی

آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران: افشین مجاهد

تبیین اصل اطلاع رسانی در پرتو آیین رضایت قبلی کنوانسیون روتردام ۲۰۰۳

:محمد مبینی فر، مرضیه فتحی برناچی

جایگاه کمیسیون های حل اختلاف در دعاوی فی مابین سپاه پاسداران انقلاب و شهرداری تهران

:محمدرضا یزدی، مجتبی سالک رازی

آثار و شرایط اعاده دادرسی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، محمدرضا بوربور

آثار فسخ نکاح در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان: میثم سبحانی

تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای

پیمان نامه جهانی حقوق کودک: مریم شعبان

رابطه توهین و آزادی بیان در پرتو قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات: امیرحسین قضائی علمداری

اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه ای در شغل وکالت: رستم علی اکبری، یاسر شاکری

تکثرگرایی دینی در قانون مجازات اسلامی: محسن حمیدی پور

آثار و شرایط دادرسی غیابی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، مصطفی افضلی گروه

مسئولیت کیفری دولت ها در قبال جرایم محیط زیستی در پرتو همکاری های منطقه ای و بین المللی: سجاد طیبی

تحلیل عملکرد دیوان بین المللی دادگستری در پرونده نقض عهدنامه مودت ۱۹۵۵ میان جمهوری اسلامی ایران

و ایالات متحده آمریکا: محمد ستایش پور، عیسی پودات

چالش های فلسفی، مفهومی تروریسم در مواجهه با حقوق بشر: نوروز کارگری

تحلیل اقتصادی آثار جاتی ناشی از استفاده اموال با مطالعه حقوق ایران: یداله دادگر، اکرم احسانی

کارکردها و چالش های میانجیگری در ایران (با نگاهی به برخی از کشورهای اروپایی و اسناد بین المللی)

:سید عباس موسوی

حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران و اسلام: علی اکبری، مهدی فلاحیان

حقوق زندانیان از منظر فقه امامیه و حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین المللی: غلامرضا ایزدپناه، وجیهه ایزدپناه

تحلیل ترور دانشمندان هسته ای ایران از منظر حقوق داخلی و بین الملل: محمدخلیل صالحی، محمد سلمانی فرهمند

آثار قرارداد بیعه عمر از منظر فقه امامیه و حقوق ایران: سید سجاد خالونی تفتی

حمایت از قضات ادارات در عصر سیاسی سازی: ارزیابی استقلال قضائی و ثبات رأی در دادرسی اداری: رضا طجرلو،

محمدجواد شفق، فاطمه مافی

حقوق بزه دیدگان و بزه کاران در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه: نقدها و چالش ها: صادق فتیلی، ابراهیم مقدم

بررسی و تحلیل تعهد به رعایت احتیاط در حقوق کامن لا: رضا حسین گندمکار، فرزاد کریمی کلمتی

مطالعه تطبیقی ارزیابی هزینه جرم در حقوق کیفری و فقه شیعه: اسماعیل کشکولیان، مهدی نقوی

در آمدی بر نظریه شخصیت حقوقی در فقه امامیه: سید علیرضا امین

بررسی ارکان مسئولیت مدنی شهرداری ها در رویه قضائی: سید وحید میرنظامی، فائزه بهادر

جبران خسارت محکومان بی گناه در حقوق ایران و آمریکا: احمدرضا کنارکوهی، سلامه ابوالحسنی

اهمیت ایجاب در قانون مدنی ایران و اصول قراردادهای تجاری بین المللی: مرتضی جوان سرند

Achievements and Challenges of Multiplicity and Recidivism in the Law on Reducing the Punishment of Imprisonment Imposed in 2020 with a Practical Approach

دستاوردها و چالش‌های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی

Abolfath KHaleghi

Associate Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Qom University, Qom, Iran

ابوالفتح خالقی

دانشیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران

ab-khaleghi@qom.ac.ir

Zahra Mirzaei

Master student of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Qom University, Qom, Iran (Corresponding Author)

زهرا میرزائی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول)

zahra1366199@gmail.com

Abstract

Multiplicity and recurrence of crime as general aspects of aggravation of punishment, they are one of the effective factors in determining the punishment of the offender. These two institutions because of their importance in determining the amount of punishment, in line legislative process, always have changed. Law on Reducing the Punishment of Imprisonment, approved in 2020, the legislative policy and philosophy inherent, reduced prison sentences, are also not an exception. And has fundamentally changed these institutions, thus, despite the fact that the multiplicity and recurrence of the crime are considered as grounds for aggravation of punishment, but in the law of reduction, they have evolved with a reductionist approach. Therefore, in this research, with a practical approach, descriptively-analytically, these changes are examined and the achievements of this article include identifying the challenges and achievements of the mentioned law in relation to the multiplicity and repetition of crime.

Keywords: Achievement CHallenges, Multiplicity of Crime, Recidivism, Reduction Law, Imprisonment.

چکیده

تعدد و تکرار به عنوان جهات عام تشدید مجازات، از عوامل موثر در تعیین میزان مجازات مجرم می‌باشند. این دو نهاد به واسطه اهمیت آن‌ها در تعیین میزان مجازات، در سیر مراحل قانون‌گذاری، همواره دستخوش تغییراتی شده‌اند. قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹، با سیاست تقنینی و فلسفه ذاتی، کاهش مجازات‌های تعزیری، نیز از این امر مستثنی نبوده و نهادهای مذکور را مورد تغییرات اساسی قرار داده است. از این رو، علیرغم این که تعدد و تکرار، به عنوان جهات تشدید مجازات می‌باشند، اما در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، با روند نزولی کیفر متحول شده‌اند. با توجه به تحولات قانون کاهش پیرامون نهادهای مذکور، تفسیر و اتخاذ رویه قضائی متناسب با رسالت و فلسفه ذاتی قانون کاهش، اهمیت پژوهش می‌باشد. سوال اصلی مطرح شده این است که، نوآوری‌ها و چالش‌های فراروی قانون کاهش چیست؟ در این پژوهش با رویکرد کاربردی، به صورت توصیفی-تحلیلی این تغییرات بررسی و مهم‌ترین دستاوردهای پژوهش در رابطه با نوآوری‌ها شامل؛ تعیین دامنه حداقل مجازات در صورت ارتکاب جرم، توسعه دامنه مقررات تعدد جرم در جرائم تعزیری با درجه هفت و هشت و با وصف حذف قاعده جمع مجازات‌ها، به عنوان مهم‌ترین نوآوری‌ها و همچنین تفکیک جرائم به مختلف و مشابه با وصف عدم تعیین معیار مناسب برای تفکیک جرائم از حیث ماهیت، شکل ارتکاب و... به عنوان مهم‌ترین چالش فراروی قانون کاهش می‌باشند.

واژگان کلیدی: دستاورد، چالش‌ها، تعدد، تکرار، قانون کاهش حبس تعزیری.

Received:2021/07/13 - Review:2021/09/20 - Accepted:2021/10/08

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۲۳ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۲۹ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۱۶

ارجاع:

خالقی، ابوالفتح؛ میرزائی، زهرا؛ (۱۴۰۰)، دستاوردها و چالش‌های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی، تمدن حقوقی، شماره ۹.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

ارتکاب عملیات مجرمانه توسط مرتکب واحد، با توجه به کیفیت رفتار ارتكابی، عناوین مجرمانه، زمان ارتکاب جرائم و سابقه محکومیت مرتکب، حسب مورد مشمول مقررات تعدد و تکرار جرم با آثار کیفری متفاوت می‌گردد و در این راستا صور مختلفی توسط قانونگذار پیش بینی شده است. نظر به این که نهادهای تعدد و تکرار جرم به عنوان عوامل عام تشدید مجازات، در تعیین میزان مجازات متهم بسیار موثر می‌باشند، در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ تغییرات اساسی داشته‌اند، که برخی از این تحولات با توجه به رسالت قانون مذکور جنبه مثبت داشته و گامی موثر در راستای حبس زدایی و کاهش جمعیت زندان‌ها می‌باشند. به عنوان مثال در صور مختلف تعدد و تکرار، دامنه مجازات حبس تعزیری را از حیث حداقل و حداکثر تعیین نموده و همچنین به چالش‌های نهادهای ارفاقی از قبیل تعلیق اجرای مجازات و عفو، از حیث اجراء یا عدم اجرای مجازات پایان بخشیده است. از طرفی نیز برخی از تغییرات به علت استفاده از معیارها و عبارات مبهم باعث حصول چالش‌های عدیده‌ای شده‌اند. به عنوان مثال یکی از نوآوری‌های قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹، تفکیک جرائم به مختلف و مشابه می‌باشد. استفاده از این ضابطه در عمل باعث حدوث چالش‌هایی بدین شرح گردیده است: الف- آیا منظور از مشابه بودن جرائم، یکسان بودن ماهیت جرائم است؟ ب- آیا مشتقات جرائم با جرم اصلی، مشابه محسوب می‌شوند یا مختلف؟ پ- آیا اشکال مسئولیت کیفری در امر مشابه بودن جرائم موثر می‌باشد؟ ت- آیا مراحل ارتکاب جرم تاثیری در مشابه یا مختلف بودن جرائم دارند؟ ث- در جرائم با صور مختلف؛ مانند سرقت‌های تعزیری و یا جرم جعل که دارای مصادیق مختلف می‌باشند، در صورت ارتکاب چند مصداق مختلف توسط مرتکب واحد، از

حیث مقررات تعدد، مشمول تعدد مادی مشابه است یا مختلف؟ علاوه بر این چالش‌ها، در موارد تعیین مجازات واحد، پیرامون تعدد مادی مشابه، در رابطه با حقوق بزهدیدگان، چالش‌های اساسی در زمان صدور حکم و اجرای مجازات، برای مراجع قضائی ایجاد نموده است.

حال در پژوهش حاضر تلاش بر این است که، دستاوردها و چالش‌های قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در باب تعدد و تکرار جرم با رویکرد کاربردی احصاء و راهکارهای منطقی با توجه به فلسفه ذاتی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، در راستای برطرف نمودن چالش‌ها ارائه گردد.

۱- نوآوری‌های تعدد و تکرار در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

سیاست کیفری قانونگذار در تصویب قانون کاهش مجازات حبس‌های تعزیری، پیش‌بینی طرق مختلف جهت حبس زدائی و کاهش جمعیت زندانیان می‌باشد. در این راستا، قانونگذار برای رسیدن به این هدف مهم نهادهای موثر در تشدید مجازات مجرمین، از قبیل تعدد و تکرار را دستخوش تحولات عدیده‌ای نمود، که در ذیل به بررسی این موارد می‌پردازیم.

۱-۱- تعیین دامنه مجازات از حیث حداقل و حداکثر

یکی از نوآوری‌های مهم قانون کاهش مجازات حبس‌های تعزیری، تعیین دامنه مجازات از حیث حداقل و حداکثر مجازات می‌باشد. به عبارت دیگر مهم‌ترین دستاورد قانون مذکور تعیین قلمرو حداقلی و حداکثری مجازات حبس در راستای فلسفه ذاتی آن قانون می‌باشد. در تبصره^۱ ذیل ماده ۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، قانونگذار اصل را بر اعمال حداقل مجازات قانونی جرم استوار نموده است. برای این اصل ضمانت اجرای انتظامی برای قضات محاکم کیفری مقرر نموده است. تعیین دامنه حداقل مجازات حبس تعزیری، به عنوان یک اصل کلی هم در جرائم واحد، جرائم متعدد (اعم از مشابه و مختلف) و هم در تکرار جرم پیش‌بینی شده است. که در ذیل هر یک از این موارد مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۱-۱-۱- حداقل مجازات در جرم واحد

تبصره ذیل ماده ۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مقرر می‌دارد: «چنان‌چه دادگاه در حکم صادره مجازات حبس را بیش از حداقل مجازات مقرر در قانون تعیین کند، باید مبتنی بر بندهای مقرر

۱- ماده ۲: یک تبصره به شرح زیر به ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی الحاق می‌شود: تبصره- چنان‌چه دادگاه در حکم صادره مجازات حبس را بیش از حداقل مجازات مقرر در قانون تعیین کند، باید مبتنی بر بندهای مقرر در این ماده و یا سایر جهات قانونی، علت صدور حکم به بیش از حداقل مجازات مقرر قانونی را ذکر کند. عدم رعایت مفاد این تبصره موجب مجازات انتظامی درجه چهار می‌باشد.

در این ماده و یا سایر جهات قانونی، علت صدور حکم به بیش از حداقل مجازات مقرر قانونی را ذکر کند. عدم رعایت مفاد این تبصره موجب مجازات انتظامی درجه چهار می‌باشد. با توجه به مقرر مذکور، اصل بر اعمال حداقل مجازات قانونی جرم، در موارد ارتکاب جرم واحد می‌باشد. عدم توجه به این امر مستلزم مجازات انتظامی برای مرجع قضائی می‌باشد و تعیین مجازات بیش از حداقل قانونی، باید مبتنی بر یکی از بندهای مقرر در ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی و یا سایر جهات قانونی (مانند موارد تشدید عام و یا موارد تشدید خاص) باشد. علت صدور حکم به بیش از حداقل مجازات مقرر قانونی باید ذکر گردد. ظاهر این امر نشان دهنده محدود کردن اختیارات مقام قضائی می‌باشد، اما توجه دقیق به این مقرر، نشان دهنده توجه قانونگذار به اصل فردی کردن مجازات‌ها می‌باشد، زیرا بندهای چهارگانه ماده ۱۸ قانون اخیرالذکر متفقاً در راستای اصل فردی کردن مجازات‌ها می‌باشند و اصل مذکور اجازه لازم به مقام قضائی جهت تعیین مجازات بیش از حداقل را به مقامات قضائی داده است. از این رو این نوآوری یک دستاورد مثبت می‌باشد.

۲-۱-۱- حدافل مجازات در تعدد مادی (مختلف و مشابه)

قانونگذار در بندهای ب و پ ماده ۱۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، ناظر بر ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مقرر می‌دارد: «بند ب- در مورد جرائم مختلف، هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، حدافل مجازات هر یک از آن جرائم بیشتر از میانگین حدافل و حداکثر مجازات مقرر قانونی است. بند پ- چنانچه جرائم ارتكابی مختلف، بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک، حداکثر مجازات قانونی آن جرم است. در این صورت دادگاه می‌تواند مجازات هر یک را بیشتر از حداکثر مجازات مقرر قانونی تا یک چهارم آن تعیین کند.»

با توجه به بندهای فوق قانونگذار، ضابطه تعیین حدافل مجازات قانونی در موارد ارتکاب دو یا سه جرم و همچنین ارتکاب بیش از سه جرم را مشخص نموده است. الف- حدافل مجازات در موارد ارتکاب دو یا سه جرم، عبارت است از، تعیین مجازات بیش از میانگین حدافل و حداکثر مجازات قانونی آن جرم. به عنوان مثال؛ مجازات قانونی جرم خیانت در امانت، سه ماه تا یک سال و نیم حبس تعزیری می‌باشد. در این حالت اگر شخصی مرتکب دو یا سه فقره جرم خیانت در امانت گردد (البته در تعیین مجازات تفاوتی بین جرائم متعدد مشابه و مختلف نمی‌باشد) مجازات مرتکب از حاصل اجتماع حدافل (سه ماه) و حداکثر (یک سال و نیم)، تقسیم بر میانگین آن دو (اجتماع سه ماه و هجده ماه، بیست و یک ماه حبس می‌باشد و میانگین آن، ده ماه و پانزده روز) باید بیشتر باشد. یعنی حدافل مجازات قانونی، از ده ماه و شانزده روز شروع می‌شود، اما دامنه حداکثر مجازات توسط قانونگذار تعیین نشده است و این امر خود به عنوان یک چالش محسوب می‌

شود و برای حل این چالش، باید به اصل ذکر شده در تبصره ذیل ماده ۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری توجه نمود. بر اساس اصل مذکور تعیین حبس بیش از حداقل مجازات، مستلزم رعایت بندهای چهارگانه ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می باشد. ب- حداقل مجازات در موارد ارتکاب بیش از سه جرم؛ در این حالت حداقل مجازات قانونی هر یک از جرائم، حداکثر مجازات قانونی آن جرم است و حداکثر مجازات هر یک از جرائم ارتكابی، حداکثر مجازات قانونی آن جرم، به علاوه یک چهارم حداکثر مجازات قانونی آن جرم می باشد (البته اعمال یک چهارم حداکثر مجازات قانونی آن جرم از اختیارات مقام قضائی می باشد).

۳-۱-۱- حداقل مجازات در تکرار جرم

بر اساس ماده ۱۳ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری که مقرر می‌دارد: (ماده ۱۳۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به شرح زیر اصلاح می‌شود: هرکس به علت ارتکاب جرم عمدی به موجب حکم قطعی به یکی از مجازات های تعزیری از درجه یک تا درجه پنج محکوم شود و از تاریخ قطعیت حکم تا حصول اعاده حیثیت یا شمول مرور زمان اجرای مجازات، مرتکب جرم عمدی تعزیری درجه یک تا شش گردد، حداقل مجازات جرم ارتكابی میانگین بین حداقل و حداکثر مجازات قانونی آن جرم است و دادگاه می‌تواند وی را به بیش از حداکثر مجازات تا یک چهارم آن محکوم کند. «حداقل مجازات مجرم در صورت داشتن سابقه محکومیت قطعی موثر، میانگین بین حداقل و حداکثر مجازات قانونی آن جرم است و دادگاه می‌تواند وی را به بیش از حداکثر مجازات تا یک چهارم آن محکوم نماید. قانونگذار در این ماده حداقل مجازات را برای مجرم با سابقه تکرار پیش بینی نموده است.

۱-۲- اعمال مقررات تعدد در جرائم تعزیری درجه هفت و هشت

یکی دیگر از نوآوری های قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، اعمال مقررات تعدد در جرائم تعزیری درجه هفت و هشت می باشد. بر اساس بند ۲^۱ ماده ۱۲ قانون مذکور، جرائم تعزیری درجه هفت و هشت با یکدیگر، مشمول مقررات تعدد می باشند. به عبارت دیگر کلیه مقررات تعدد، اعم از تعدد از حیث تعداد جرائم، مشابه و مختلف بودن جرائم، دامنه حداقل و حداکثری تعیین مجازات و...

۲- بند ۱۲: در تعدد جرائم درجه هفت و درجه هشت با یکدیگر، حسب مورد مطابق مقررات این ماده اقدام می‌شود و جمع جرائم درجه هفت و درجه هشت با درجه شش و بالاتر سبب تشدید مجازات جرائم اخیر نمی‌شود. در جمع این جرائم با جرائم درجه شش و بالاتر، به طور جداگانه برای جرائم درجه هفت و درجه هشت مطابق این ماده تعیین مجازات می‌شود و در هر صورت مجازات اشد قابل اجرا است.

بر این جرائم جاری می باشند. در حالی که بر اساس تبصره ۴ ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مقررات تعدد جرم در جرائم تعزیری درجه هفت و هشت قابل اجرا نبود.^۳

مطلب جالب توجه این است که، این جرائم با جرائم درجه شش و بالاتر، مشمول مقررات تعدد و متعاقبا تشدید مجازات جرائم اخیر نمی شوند. برای تبیین بهتر این امر پرونده‌های کاربردی به شرح ذیل مطرح می گردند.

پرونده اول: شخصی مرتکب جرائم مزاحمت از طریق تلفن (موضوع ماده «۶۴۱»^۴ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه هشت به میزان، پانزده روز تا سه ماه حبس تعزیری، با مجازات تعزیری درجه هشت، با توجه به ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری و تقلیل مجازات قانونی حبس جرائم تعزیری قابل گذشت، هجویه (موضوع ماده «۷۰۰»^۵ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه شش به میزان، پانزده روز تا سه ماه حبس تعزیری، با مجازات تعزیری درجه هشت، با توجه به ماده ۱۱ قانون مذکور و تقلیل مجازات قانونی حبس جرائم تعزیری قابل گذشت، مزاحمت ملکی (موضوع ماده «۶۹۰»^۶ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه هفت به میزان پانزده روز تا شش ماه حبس تعزیری، با توجه به ماده ۱۱ قانون مذکور و تقلیل مجازات

۳- تبصره ۴ ماده ۱۳۴: مقررات تعدد جرم در مورد جرائم تعزیری درجه های هفت و هشت اجرا نمی شود. این مجازات ها با هم و نیز با مجازات های تعزیری درجه یک تا شش جمع می گردد.

۴- ماده ۶۴۱: هر گاه کسی به وسیله تلفن یا دستگاه های مخابراتی دیگر برای اشخاص ایجاد مزاحمت نماید علاوه بر اجرای مقررات خاص شرکت مخابرات، مرتکب به حبس از پانزده روز تا سه ماه محکوم خواهد شد.

۵- ماده ۷۰۰: هر کس با نظم یا نثر یا به صورت کتبی یا شفاهی کسی را هجو کند و یا هجویه را منتشر نماید به حبس از یک تا شش ماه محکوم می شود

۶- ماده ۶۹۰: هر کس به وسیله صحنه سازی از قبیل بی کنی، دیوارکشی، تغییر حد فاصل، امحای مرز، کتربندی، نهرکشی، حفر چاه، غرس اشجار و زارعت و امثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی، جنگل ها و مراتع ملی شده، کوهستان ها، باغ ها، قلمستان ها، منابع آب، چشمه سارها، انهار طبیعی و پارک های ملی، تأسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت و اراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شرکت های وابسته به دولت یا شهرداری ها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک و موقوفات و محبوسات و اثلاث باقیه که برای مصارف عام المنفعه اختصاص یافته یا اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذیحق معرفی کردن خود یا دیگری، مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذیصلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هر گونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید به مجازات یک ماه تا یک سال حبس محکوم می شود. دادگاه موظف است حسب مورد رفع تصرف عدوانی یا رفع مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید.

قانونی حبس جرائم تعزیری قابل گذشت) و توهین ساده (موضوع ماده «۶۰۸»^۷ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی جزای نقدی درجه شش، با توجه به ماده «۱»^۸ قانون مذکور و پیش بینی مجازات جزای نقدی درجه شش برای جرم توهین ساده)، شده است. در این حالت، جرائم تعزیری مزاحمت از طریق تلفن و هجویه با مجازات قانونی درجه هشت و مزاحمت ملکی با مجازات قانونی درجه هفت مشمول مقررات تعدد مادی مختلف موضوع بند ب^۹ ماده ۱۲ قانون مذکور می‌گردند، اما جرم توهین با مجازات قانونی درجه شش، مشمول مقررات تعدد نمی‌باشد.

پرونده دوم: در فرض مطرح شده در پرونده اول، اگر مرتکب علاوه بر جرائم مذکور، مرتکب جرائم دیگری شامل، خیانت در امانت (موضوع ماده «۶۷۴»^{۱۰} قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه شش به میزان سه ماه تا هجده ماه حبس تعزیری، با توجه به ماده ۱۱ قانون مذکور و تقلیل مجازات قانونی حبس جرائم تعزیری قابل گذشت)، جعل در اسناد عادی (موضوع ماده «۵۳۶»^{۱۱} قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه شش به میزان سه ماه تا یک سال حبس تعزیری، با توجه به ماده ۱۱ قانون مذکور و تقلیل مجازات قانونی حبس جرائم تعزیری قابل گذشت) و رانندگی بدون پروانه مجاز (موضوع ماده «۷۲۳»^{۱۲} قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و با مجازات قانونی تعزیر درجه

۷- ماده ۶۰۸: توهین به افراد از قبیل فحاشی و استعمال الفاظ رکیک چنانچه موجب قذف نباشد به مجازات شلاق تا ۷۴ ضربه و یا پنجاه هزار تا یک میلیون ریال جزای نقدی (به موجب بند ج ماده یک قانون کاهش، جزای نقدی درجه شش خواهد بود).

۸- ماده ۱: مجازات‌های مقرر در کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی - تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی به شرح زیر کاهش یافته یا تبدیل می‌شود: ج - مجازات موضوع مواد ۶۰۸ و ۶۹۷ قانون به جزای نقدی درجه شش.

۹- بند ب ماده ۱۲: در مورد جرائم مختلف، هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، حداقل مجازات هر یک از آن جرائم بیشتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات مقرر قانونی است.

۱۰- ماده ۶۷۴: هرگاه اموال منقول یا غیرمنقول یا نوشته‌هایی از قبیل سفته و چک و قبض و نظایر آن به عنوان اجاره یا امانت یا رهن یا برای وکالت یا هر کار با اجرت یا بی اجرت به کسی داده شده و بنا بر این بوده است که اشیاء مذکور مسترد شود یا به مصرف معینی برسد و شخصی که آن اشیاء نزد او بوده آن‌ها را به ضرر مالکین یا متصرفین آن‌ها استعمال یا تصاحب یا تلف یا مفقود نماید به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

۱۱- ماده ۵۳۶: هر کس در اسناد یا نوشته‌های غیررسمی جعل یا تزویر کند یا با علم به جعل و تزویر آن‌ها را مورد استفاده قرار دهد علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از سه ماه تا یک سال یا به سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

۱۲- ماده ۷۲۳: هر کس بدون گواهینامه رسمی اقدام به رانندگی و یا تصدی وسایل موتوری که مستلزم داشتن گواهینامه مخصوص است، بنماید و همچنین هر کس به موجب حکم دادگاه از رانندگی وسایل نقلیه موتوری ممنوع باشد به رانندگی وسایل مزبور مبادرت

هشت به میزان یک روز تا دو ماه حبس تعزیری) گردد، در این حالت، جرائم تعزیری مزاحمت از طریق تلفن، هجویه و رانندگی بدون پروانه با مجازات قانونی درجه هشت و مزاحمت ملکی با مجازات قانونی درجه هفت مشمول مقررات تعدد مادی مختلف بیش از سه جرم موضوع بند پ^{۱۳} ماده ۱۲ قانون مذکور می‌گردند و جرائم توهین، جعل و خیانت در امانت با مجازات قانونی درجه شش مشمول مقررات تعدد مادی مختلف بیش از سه جرم موضوع بند ب ماده ۱۲ می‌گردند.

۱-۳- اعمال مجازات اشد قضائی (دادنامه ای)

بر اساس بند ث^{۱۴} ماده ۱۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، در مقام اجراء تنها مجازات اشد دادنامه‌ای قابل اجراء است. در این رابطه هیچ تفاوتی بین درجات مختلف مجازات قانونی جرائم نیست، به عبارت دیگر مجازات اشد دادنامه ای می‌تواند هر یک از درجات تعزیر باشد که مشمول تشدید مجازات شده است.

۱-۴- حذف قاعده جمع مجازات ها

شیوه جمع مجازات‌ها، در راستای اقتضای عدالت و بر اساس این تفکر شکل گرفته است که به ازای هر جرم، مرتکب سزاور یک بار سرزنش است (اردبیلی، ۱۳۹۹، جلد ۳، ۱۹۰). اما این قاعده، بر اساس تبصره «۴»^{۱۵} ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جرائم تعزیری درجه هفت و هشت مشمول مقررات تعدد جرم نمی‌شدند و این مجازات‌ها با هم و با مجازات های تعزیری درجه یک تا شش جمع می‌گردیدند. اما بر اساس منطوق و مفهوم بند ت ماده ۱۲ قانون کاهش، این جرائم مشمول مقررات تعدد جرم می‌باشند و قواعد تعدد جرم، یعنی مجازات اشد دادنامه‌ای، قابل اعمال می‌باشد و قاعده جمع مجازات ها به طور کلی حذف گردید.

ورزد برای بار اول به حبس تعزیری تا دو ماه یا جزای نقدی تا یک میلیون ریال و یا هر دو مجازات و در صورت ارتکاب مجدد به دو ماه تا شش ماه حبس محکوم خواهد شد.

۱۳- بند پ ماده ۱۲: چنانچه جرائم ارتكابی مختلف، بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک، حداکثر مجازات قانونی آن جرم است. در این صورت دادگاه می‌تواند مجازات هر یک را بیشتر از حداکثر مجازات مقرر قانونی تا یک چهارم آن تعیین کند.

۱۴- بند ث ماده ۱۲: در هر یک از بندهای فوق، فقط مجازات اشد مندرج در دادنامه قابل اجراء است و اگر مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل شود یا به موجبی از قبیل گذشت شاکی خصوصی، نسخ مجازات قانونی یا مرور زمان غیر قابل اجراء گردد، مجازات اشد بعدی اجراء می‌شود و در این صورت میزان مجازات اجراء شده قبلی در اجرای مجازات اشد بعدی محاسبه می‌شود. آزادی مشروط، تعلیق اجرای مجازات و عفو در حکم اجراء است.

۱۵- تبصره ۴ ماده ۱۳۴: مقررات تعدد جرم در مورد جرائم تعزیری درجه های هفت و هشت اجراء نمی‌شود. این مجازات ها با هم و نیز با مجازات های تعزیری درجه یک تا شش جمع می‌گردند.

۱-۵- تعلیق مجازات و عفو به منزله اجرای حکم

یکی از چالش‌های قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، ابهام در رابطه با برخی نهادهای حقوقی ناظر بر مجازات در مرحله صدور حکم و اجرای مجازات بود. بدین ترتیب، اگر شخصی مرتکب جرائم متعدد می‌گردد و مرجع قضائی در مقام تعیین مجازات، مجازات‌های متعدد برای متهم تعیین می‌نمود و در مقام اجراء مجازات‌ها را بر اساس نهاد تعلیق مجازات، تعلیق می‌نمود، این چالش مطرح می‌گردد که آیا این تعلیق به منزله اجرای مجازات می‌باشد یا خیر؟ در پاسخ به این سوال دو نظر متفاوت وجود داشت. برخی مراجع قضائی این شکل از تعلیق را به منزله اجراء محسوب می‌نمودند و در عمل با تعلیق مجازات‌ها، سایر مجازات‌ها قابل اجراء نبودند. برخی دیگر تعلیق اجرای مجازات را اجرای مجازات نمی‌دانستند و در عمل با تعلیق مجازات‌ها، مانع اعمال سایر مجازات‌ها نبود. اما در قانون کاهش بر اساس بند ۱۶ ماده ۱۲ قانون مذکور، ابهامات ذکر شده پیرامون آزادی مشروط، تعلیق اجرای مجازات و عفو برطرف گردید و این به عنوان یکی از دستاوردهای قانون کاهش محسوب می‌گردد. شایان ذکر است، در صورت عفو عمومی، به جهت سلب مجازات تبعی و آثار جرم، مقررات تکرار اعمال نمی‌گردد (منصورآبادی، ۱۳۹۹، ۴۰۴).

۲- چالش‌های فراوی نهادهای تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، علیرغم دستاوردهائی که داشته، اما در عمل و از حیث کاربردی با چالش‌هایی روبرو می‌باشد. از این رو در قسمت از پژوهش به بررسی این چالش‌ها می‌پردازیم.

۲-۱- تفکیک جرائم به مختلف و مشابه

یکی از نوآوری‌های قانون کاهش، تفکیک جرائم به مختلف و مشابه می‌باشد. این اقدام قانونگذار در واقع یک اقدام رو به عقب می‌باشد. زیرا در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در باب تعدد جرم و برای تعیین مجازات، جرائم به دو دسته مختلف و مشابه تقسیم شده بودند، اما چون در عمل و در مقام تعیین مجازات و تفکیک این دو چالش‌هایی وجود داشت، قانونگذار در سال ۱۳۹۲ برای پایان دادن به این چالش‌ها اقدام به حذف این معیار نمود. اما در قانون کاهش، علیرغم تجربه سابق، مجدداً گامی رو به عقب برداشته و از تفکیک سابق استفاده نموده است. استفاده از این ضابطه در عمل باعث حدوث چالش‌هایی به شرح ذیل می‌گردد.

الف- آیا منظور از مشابه بودن جرائم، یکسان بودن ماهیت جرائم است؟ به عنوان مثال، آیا کلیه جرائم علیه اموال دارای ماهیت یکسان می‌باشند و ماهیت این جرائم با جرائم علیه اشخاص، جرائم علیه امنیت و جرائم علیه آسایش عمومی متفاوت می‌باشد؟ برای پاسخ به این سوال باید به یافته‌های قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ رجوع نمود. در قانون مذکور برای مشابه محسوب شدن جرائم، علاوه بر داشتن ماهیت مشابه، یکسان بودن نوع جرم نیز ضروری بود. بنابراین برای مشابه محسوب نمودن جرائم، یکسان بودن جرائم نیز لازم است. به عنوان مثال جرائم سرقت و کلاهبرداری از حیث ماهیت هر دو جرم علیه اموال محسوب می‌گردند، اما این جرائم مشابه نیستند و برای مشابه محسوب شدن جرائم لازم است نوع جرائم نیز یکسان باشند.

ب- آیا مشتقات جرائم با جرم اصلی، مشابه محسوب می‌شوند یا مختلف؟ به عنوان مثال، آیا جرائم در حکم کلاهبرداری (مانند جرم انتقال مال غیر)، یا جرائم با مجازات کلاهبرداری با جرم کلاهبرداری، مشابه محسوب می‌شوند یا مختلف هستند؟ در رابطه با این سوال دو نظریه وجود دارد. برخی معتقد هستند که مشتقات جرائم با جرم اصلی، مشابه محسوب می‌شوند، اما نظریه اکثریت بر این است که مشتقات جرائم با جرم اصلی، با توجه به تفاوت در نوع جرم، مشابه محسوب نمی‌شوند.

در این رابطه نظریه مشورتی شماره ۶۷۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۰۶ اداره کل حقوقی قوه قضائیه عنوان می‌گردد. سوال: ملاک تعیین جرائم مشابه جهت اعمال قوانین تعدد جرم چیست؟ به عنوان مثال، آیا سرقت‌های مشمول بندهای مختلف ماده ۶۵۶ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی از مصادیق جرائم مشابه محسوب می‌شوند؟ آیا سرقت مسلحانه و سرقت عادی را می‌توان در زمره جرائم مشابه تلقی کرد؟ پاسخ: در موارد زیر جرائم غیرمختلف (مشابه) محسوب می‌شوند: اول- ارتکاب یک جرم خاص به صورت متعدد؛ مانند ارتکاب متعدد سرقت‌های منطبق با یک ماده مشخص. دوم- جرائمی که به رغم تعدد عنصر قانونی و متفاوت بودن مجازات‌ها، تحت عنوان جرم واحد شناخته می‌شوند؛ مانند سرقت‌های متعدد، جعل اسناد مختلف، صدور چک بلامحل به هر شیوه که در قانون مقرر شده است. سوم- رفتارهای متعدد مجرمانه که موضوع آن‌ها واحد است؛ مانند حمل، نگهداری، فروش، صادرات، واردات و ساخت مواد مخدر از نوع واحد، مشروبات الکلی، تجهیزات دریافت از ماهواره و اسلحه و مهمات از نوع واحد. چهارم- دو یا چند رفتار مجرمانه که در یک ماده قانونی ذکر و برای آن‌ها مجازات پیش‌بینی شده است. پنجم- ارتکاب جرائمی که مجازات جرم دیگر درباره آن‌ها مقرر شده است یا طبق قانون جرم دیگری محسوب می‌شود؛ مانند کلاهبرداری و جرائمی که مجازات کلاهبرداری درباره آن‌ها مقرر شده است و یا طبق قانون کلاهبرداری محسوب می‌شود. ششم- شروع،

معاونت و مباشرت در یک جرم. ضمناً در مواردی که به موجب نص خاص یا رأی وحدت رویه دیوان عالی کشور از قبیل رأی شماره ۶۲۴ مورخ ۱۳۷۷/۰۱/۱۸ هیأت عمومی دیوان عالی کشور (جعل و استفاده از سند مجعول) برخلاف ضوابط و معیارهای فوق احکام خاصی مقرر شده باشد به همان ترتیب عمل می‌شود. بنابراین کلیه سرقت‌های موضوع بندهای مختلف ماده ۶۵۶ و همچنین سرقت‌های مسلحانه و عادی که در مواد ۶۵۱ به بعد قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ آمده است، تحت عنوان کلی سرقت‌های تعزیری، از نوع جرائم مشابه تلقی می‌شوند.

پ- آیا اشکال مسئولیت کیفری در امر مشابه بودن جرائم موثر می‌باشد؟ به عنوان مثال، شخصی در جرم کلاهبرداری در یک مرحله مباشرت و در یک مرحله دیگر مشارکت و یا معاونت در جرم نموده است، حال تفاوت در اشکال مسئولیت کیفری توسط مرتکب، تاثیری در امر مشابه یا مختلف بودن جرائم دارد؟ برای حل این چالش باید به متن ماده ۱۲ قانون کاهش توجه نمود. در کلیه بندها به جرم توجه نموده است و معیار مشابه بودن با توجه به نوع جرم است و شکل مسئولیت تأثیری در مشابه یا مختلف بودن جرائم ندارد. ضمن این که اداره کل حقوقی قوه قضائیه در بند ششم نظریه مشورتی شماره ۶۷۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۰۶، به صورت کلی به این امر اشاره و اظهار داشته: «در موارد زیر جرائم غیرمختلف (مشابه) محسوب می‌شوند: ششم- شروع، معاونت و مباشرت در یک جرم.»

ت- آیا مراحل ارتکاب جرم تأثیری در مشابه یا مختلف بودن جرائم دارند؟ به عنوان مثال شخصی در یک مرحله شروع به جرم سرقت نموده و در یک مرحله دیگر مرتکب جرم تام سرقت شده است، در این حالت نوع جرائم مرتکب مختلف است یا مشابه؟ در پاسخ به این چالش نیز با دقت نظر به منطوق ماده ۱۲ قانون کاهش می‌توان به این نتیجه رسید که، ماده مذکور به جرم اشاره نموده است و میزان عملیات اجرائی مرتکب را موثر در امر ندانسته است. بنابراین میزان عملیات اجرائی تأثیری در مشابه و مختلف بودن جرائم ندارد. ضمن این که اداره کل حقوقی قوه قضائیه در بند ششم نظریه مشورتی شماره ۶۷۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۰۶، به صورت کلی به این امر اشاره و اظهار داشته: «در موارد زیر جرائم غیرمختلف (مشابه) محسوب می‌شوند: ششم- شروع، معاونت و مباشرت در یک جرم.»

ث- در جرائم با صور مختلف؛ مانند سرقت‌های تعزیری و یا جرم جعل که دارای مصادیق مختلف می‌باشد، در صورت ارتکاب چند مصداق مختلف توسط مرتکب واحد، از حیث مقررات تعدد، مشمول تعدد مادی مشابه است یا مختلف؟ سوال مطرح شده از حیث کاربردی موضوع چالش‌های عدیده‌ای در مقام صدور رای می‌باشد و در عمل باعث صدور آراء متفاوتی در محاکم کیفری گردیده است.

به طور کلی در این رابطه دو نظریه قابل اعتناء وجود دارد. گروه اول: معتقد هستند با توجه به این که نوع جرائم یکسان می باشد، لذا جرائم مشابه محسوب می گردند. در این رابطه نظریه مشورتی شماره ۱۰۶۸/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۸ اداره کل حقوقی قوه قضائیه عنوان می گردد. سوال: مطابق بند الف ماده ۱۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری هرگاه جرائم ارتكابی مختلف نباشد فقط یک مجازات تعیین می شود و در این صورت دادگاه می تواند مطابق ضوابط مقرر در این ماده که برای تعدد جرائم مختلف ذکر شده مجازات را تشدید کند و مطابق بند ب ماده مذکور، در مورد جرائم مختلف هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، حداقل مجازات هر یک از آن جرائم بیشتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات مقرر قانونی است. آیا جرائمی مثل سرقت مقرون به آزار، سرقت از مکان های عمومی یا شبانه، کیف زنی و جیب بری و یا جرائمی مثل تخریب عادی یا تخریب اموال عمومی، از نوع مشابه و مشمول بند «الف» ماده ۱۲ قانون مرقوم می شوند یا این که از نوع جرائم مختلف و مشمول بند ب همین ماده هستند؟ پاسخ: جرائمی که به رغم تعدد عنصر قانونی و متفاوت بودن مجازات، تحت «عنوان مجرمانه واحد» شناخته می شوند؛ مانند انواع سرقت یا انواع تخریب که در استعلام به آن ها استناد شده است، جرائم غیرمختلف محسوب می شوند و مشمول بند الف ماده ۱۳۴ اصلاحی ۱۳۹۹ قانون مجازات اسلامی هستند. گروه دوم، معتقد هستند؛ اگرچه نوع جرم از حیث عنوانی یکسان است، اما از حیث شرایط و اوضاع و احوال و همچنین از حیث میزان مجازات و کیفیت ارتكاب متفاوت می باشند. به عنوان مثال جعل در همه شرایط قلب متقابله حقیقت می باشد، اما مجازات آن با توجه به مولفه های از قبیل مرتکب جرم (کارمند یا غیرکارمند)، موضوع جعل (سند عادی یا رسمی) و... متفاوت می باشد، به گونه ای که صلاحیت محاکم نیز در این خصوص در بسیاری از موارد متفاوت می باشد.

بنابراین با دقت نظر به استدلال مطرح شده توسط محاکم قضائی، به نظر می رسد استدلال گروه اول با فلسفه ذاتی قانون کاهش سازگارتر هست، اما نظر گروه دوم با اصول کلی حاکم بر ماهیت جرائم و تعدد مادی جرائم سازگارتر می باشد.

۲-۲- تعیین مجازات واحد در تعدد مادی مشابه

یکی از نوآوری های قانون کاهش مجازات حبس های تعزیری، تعیین مجازات واحد برای جرائم متعدد مشابه ارتكابی توسط متهم واحد می باشد. این در حالی است که در ماده^{۱۳۴} قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به تعداد جرائم ارتكابی مرتکب، صرف نظر از مشابه یا مختلف بودن آن ها، توسط مراجع قضائی و به استناد ماده مذکور تعیین مجازات می گردید. اما در قانون جدید، ارتكاب جرائم متعدد مشابه به هر تعدادی تنها یک مجازات تعیین می گردد. حال سوالی که در این جا مطرح می

گردد، این است که این نوآوری از حیث کاربردی، جنبه مثبت دارد یا منفی؟ برای پاسخ به این سوال دو پرونده مختلف به صورت مفروض مطرح می‌گردد.

الف- فرض اول: کارمند بانکی (بانک دولتی) با تشکیل پرونده های صوری و به تعداد هفتاد فقره و به نام مشتریان بانک (با وصف عدم علم و اطلاع آنان)، قصد اخذ وام های متعدد برای خود دارد و قبل از استفاده از اسناد مجعول دستگیر می‌شود و در این راستا، نامبرده مرتکب هفتاد فقره جعل در اسناد گردیده است. با اطلاع مشتریان تعداد هفتاد فقره شکایت علیه متهم مطرح می‌گردد. حال در این پرونده بر اساس مقررات جدید، با توجه به مشابه بودن جرائم ارتكابی مرجع قضائی تنها یک مجازات برای مرتکب تعیین می‌نماید. با دقت نظر به مراتب یاد شده فوق، جرائم ارتكابی توسط متهم از جرائم غیرقابل گذشت می‌باشند و در فرض اعلام گذشت شکات، مرجع قضائی با چالش‌هایی در تعیین مجازات مواجه خواهد بود.

در این راستا اعلام گذشت شکات با توجه به مقررات شکلی در دو مرحله قابل تصور است. یک- مرحله قبل از صدور حکم قطعی: با توجه به قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، در موارد گذشت شاکی، در پرونده های شکات متعدد با جرائم متعدد علیه مجرم واحد، گذشت هر یک از شکات تنها در موضوع شکایت خود موثر بود و مرتکب از آن حیث و در آن جرم موضوع گذشت شاکی مشمول مقررات تخفیف می‌شد و گذشت شاکی در دیگر جرائم متهم، هیچ تاثیری نداشت. با توجه به تعیین مجازات های متعدد و به تعداد جرائم ارتكابی، در عمل مراجع قضائی با چالشی مواجه نبودند. اما بر اساس قانون جدید و با وصف تعیین مجازات واحد برای جرائم (غیرقابل گذشت) متعدد مشابه متهم، در صورت گذشت تعدادی از شکات، تکلیف مرجع قضائی در اعمال یا عدم اعمال مقررات تخفیف مجازات با چالش مواجه می‌گردد. زیرا، از یک طرف تعدادی از شکات اعلام گذشت نموده اند و گذشت شاکی یکی از جهات تخفیف مجازات می‌باشد. از طرف دیگر تعداد دیگری از شکات تقاضای مجازات متهم را دارند و در عمل نیز مرجع قضائی ملکف به تعیین مجازات واحد برای متهم می‌باشد. دو- مرحله بعد از صدور حکم قطعی: براساس ماده «۴۸۳»^{۱۷} قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، گذشت شاکی در

۱۷- ماده ۴۸۳: هرگاه شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم غیرقابل گذشت پس از قطعی شدن حکم از شکایت خود صرف نظر کند محکوم علیه می‌تواند از دادگاه صادر کننده حکم قطعی درخواست کند در میزان مجازات او تجدیدنظر شود. در این صورت دادگاه به درخواست محکوم علیه در وقت فوق العاده و با حضور دادستان یا نماینده او با رعایت مقررات ماده ۳۰۰ این قانون رسیدگی می‌کند و مجازات را در صورت اقتضاء در حدود قانون تخفیف می‌دهد یا به مجازاتی که مناسب تر به حال محکوم علیه باشد تبدیل می‌کند. این رأی قطعی است.

جرائم غیرقابل گذشت و بعد از صدور حکم قطعی، از جهات تخفیف مجازات محسوب و دادگاه صادرکننده حکم قطعی می تواند در حدود قانون برای مرتکب تخفیف مجازات اعمال نماید. حال در صورتی که تعدادی از شکات در این مرحله اعلام گذشت قطعی و منجز نمایند، چالشی که در این مرحله مطرح می گردد این است که، با توجه به تعیین مجازات واحد و تعدد شکات با وصف گذشت برخی از شکات و تقاضای اجرای مجازات از طرف تعداد دیگر، در این حالت تکلیف مراجع قضائی در اعمال مقررات ماده ۴۸۳ قانون اخیرالذکر و یا عدم اعمال مقررات مذکور مشخص نمی باشد. این امر به عنوان یکی از چالش های اساسی در مقام اعمال مقررات مذکور می باشد.^{۱۸}

ب- فرض دوم: شخصی مرتکب بیست فقره جرم خیانت در امانت شده است و بر اساس ماده «۱۱»^{۱۹} قانون کاهش مجازات حبس های تعزیری، خیانت در امانت موضوع ماده ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵، جرم قابل گذشت محسوب می گردد. بر اساس ماده «۱۰۰»^{۲۰} قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲: «جرائم قابل گذشت، جرائمی هستند که شروع و ادامه تعقیب و رسیدگی و اجرای مجازات، منوط به شکایت شاکی و عدم گذشت وی می باشد.» علی ایحال با توجه به مراتب یاد شده فوق، در صورتی که برخی از شکات قبل از صدور حکم قطعی، اعلام گذشت قطعی و منجز نمایند، مرجع قضائی در این حال قرار موقوفی تعقیب صادر می نماید. اما اگر بعد از صدور حکم قطعی و در مرحله اجراء برخی از شکات اعلام گذشت قطعی نمایند و برخی دیگر خواهان اجرای مجازات باشند، در این حالت با توجه به این که یک مجازات برای جرائم متعدد متهم تعیین و صادر شده است، در این حالت مراجع اجرای حکم با چالش مواجه می باشند. این در حالی است که بر اساس قانون سابق این چالش وجود نداشت و با توجه به تعیین مجازات به تعداد جرائم ارتكابی، مراجع اجرای حکم در صورت اعلام گذشت برخی از شکات، قرار موقوفی اجراء صادر می نمودند و در مقام عمل، برخلاف قانون جدید، هیچ چالشی وجود نداشت.

۱۸- نمونه دادنامه صادره در رویه قضائی پیرامون چگونگی تعیین مجازات در موارد تعدد مادی مشابه با توجه به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری دادنامه شماره ۹۹۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۸۸۶ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۲۶ شعیه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام.

۱۹- ماده ۱۱: ماده ۱۰۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می شود: ماده ۱۰۴- علاوه بر جرائم تعزیری مندرج در کتاب دیات و فصل حد قذف این قانون و جرائمی که به موجب قوانین خاص قابل گذشت می باشند، جرائم مندرج در مواد ... (۶۷۴)، کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ ... قابل گذشت است.

۲۰- ماده ۱۰۰: در جرائم تعزیری قابل گذشت، گذشت شاکی یا مدعی خصوصی حسب مورد موجب موقوفی تعقیب یا موقوفی اجرای مجازات است.

۲-۳- اعمال تخفیف مجازات مطابق مقررات عام در تعدد و تکرار جرم

اعمال مقررات تخفیف در موارد تعدد و تکرار جرم، مطابق تبصره «۳» ماده ۱۳۴ و ماده ۱۳۹ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ دادگاه در صورت وجود جهات تخفیف، اختیار داشت، مجازات مرتکب را تا میانگین حداقل و حداکثر و چنانچه مجازات، فاقد حداقل و حداکثر باشد تا نصف آن تقلیل دهد.^{۲۱} اما در قانون کاهش حبس تعزیری، قانونگذار از معیارهای سابق عدول نموده و در موارد تعدد و تکرار جرم، در صورت وجود جهات تخفیف، مطابق معیار و قواعد عام تخفیف اقدام می نماید. در این راستا بند خ ماده ۱۲ قانون مذکور اشعار می دارد: «در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف مجازات برای هر یک از جرائم، مطابق مواد ۳۷ و ۳۸ این قانون اقدام می شود.» همچنین در ماده ۱۴ و در باب تکرار جرم مقرر می دارد: «ماده ۱۳۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به شرح زیر اصلاح و تبصره آن ابقاء می شود: در تکرار جرائم تعزیری، در صورت وجود جهات تخفیف مطابق مواد ۳۷ و ۳۸ این قانون اقدام می شود.» این اقدام قانونگذار اگرچه در راستای فلسفه وجودی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مجازات امری پسندیده می باشد، اما از حیث این که هیچ تفاوتی بین متهم با جرم واحد و متهم با جرائم متعدد و یا با سابقه تکرار جرم هیچ تفاوتی وجود نداشته باشد با عدالت قضائی و اصل انصاف سازگار نمی باشد.

۲-۴- اعمال مقررات تعدد معنوی در موارد فعل واحد با نتایج متعدد

بر اساس بند چ^{۲۲} ماده ۱۲ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری قانونگذار از معیار تعدد معنوی، جهت تعیین مجازات متهم در موارد رفتار واحد با نتایج مجرمانه اتخاذ نموده است. در تعدد نتیجه رفتار ارتكابی مرتکب واحد است، اما نتایج حاصله از این رفتار، متعدد می باشد. در واقع، وحدت در رفتار ارتكابی و تعدد در نتایج مجرمانه وجود دارد (طاهری نسب، ۱۳۸۱، ۱۳۵). به عبارت دیگر، در تعدد نتیجه، رفتار مجرمانه واحد و نتایج حاصل از آن متعدد است و وجود همین نتایج متعدد موجب شده

۲۱- تبصره ۳ ماده ۱۳۴: در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف، دادگاه می تواند مجازات مرتکب را تا میانگین حداقل و حداکثر و چنانچه مجازات، فاقد حداقل و حداکثر باشد تا نصف آن تقلیل دهد.

۲۲- نمونه دادنامه صادره در رویه قضائی پیرامون چگونگی تعیین مجازات در موارد تخفیف مجازات بر اساس قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ دادنامه شماره ۹۹۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۱۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۱/۱۶ شعیه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام.

۲۳- بند چ ماده ۱۲: در صورتی که در جرائم تعزیری، از رفتار مجرمانه واحد، نتایج مجرمانه متعدد حاصل شود، مرتکب به مجازات جرم اشد محکوم می شود.

است که از مصادیق تعدد مادی شمرده شود و «شاید دیدگاه قانونگذار در سال ۱۳۹۲ دیدگاهی نتیجه‌محور بوده که تعدد نتیجه را در ذیل تعدد مادی آورده بود (حاجی ده‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵، ۱۱۸). اما در تعدد معنوی، اگر رفتار واحد، عنصر مادی جرائم متعدد را تشکیل دهد، به اعتبار عنوان‌های مجرمانه متعدد قابل تعقیب است (اردبیلی، ۱۳۹۹، جلد ۳، ۱۹۰). این در حالی است که بر اساس تبصره ۱ ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که مقرر می‌داشت: «در صورتی که از رفتار مجرمانه واحد، نتایج مجرمانه متعدد حاصل شود، طبق مقررات فوق عمل می‌شود.» در واقع بر اساس قانون سابق، فعل واحد با نتایج متعدد مشمول مقررات تعدد مادی می‌گردید.^{۲۴}

نقطه اشتراک تعدد نتیجه با تعدد معنوی در این است که در هر دو آن‌ها یک رفتار بیشتر صورت نمی‌گیرد و ممکن است بر این رفتار مجرمانه، عناوین متعدد جزائی بار شود. حال معیار و ملاک تمایز این دو نوع تعدد از یکدیگر چیست؟ پاره‌ای از حقوقدانان گفته‌اند که باید جرم را از دو جهت درون ذاتی و برون ذاتی مورد مطالعه قرار داد (گاروبی، تا، ج ۳، ۲۶۳). لازم به ذکر است که از نظر این حقوقدانان تعدد نتیجه موجب تعدد مجازات نخواهد شد. زیرا جرم یک فعل است یعنی حرکتی برای تغییر در محیط خارج، هر گاه یک فعل بیشتر نباشد، یک جرم بیشتر نخواهد بود. پس فعل نسبت به نتیجه، فعل استقلال دارد بنابراین اگر نتایج عدیده‌ای از فعل واحد به وجود آید، در این صورت مرتکب فعل واحد، جرم واحدی مرتکب شده است. به همین خاطر برخی حقوقدانان در مورد تعدد نتایج مجرمانه، به دلیل شباهتی که با تعدد معنوی دارد از صور تعدد اعتباری دانسته‌اند (الهام و برهانی، ۱۳۹۳، ج ۲، ۲۰۹) و برخی دیگر ضمن تفکیک میان تعدد نتیجه و تعدد معنوی و بیان این که از جهت عملی تعدد نتیجه مبتلا به دادگاه‌ها می‌باشد، اما معیاری برای تفکیک این دو نوع تعدد از یکدیگر ارائه نداده‌اند (نوربها، ۱۳۸۳، ۴۵۶).

در واقع مبنای عدم پذیرش تعدد نتیجه این است که در تعدد نتیجه به مانند تعدد معنوی تنها یک عنصر مادی وجود دارد که جرم واحدی را تشکیل می‌دهد و اعتقاد به تعدد جرم در این فرض به معنای پذیرش فقدان عنصر مادی در برخی از جرائم خواهد بود. به عبارت دیگر معیار تعدد جرم، فعل مادی مجرمانه است و لفظ تعدد منصرف به همین معناست؛ دلیل این انصراف علاوه بر تبادل عرفی از معنای تعدد جرم که ناظر به ارتکاب چندین جرم است سازگار نمودن نهاد تعدد جرم با عدالت و انصاف است (ذاکر حسین، ۱۳۸۸، ۲۸). بر اساس این دیدگاه تعدد نتیجه از مصادیق تعدد معنوی بوده و بایستی تعدد

۲۴- نمونه دادنامه صادره در رویه قضائی پیرامون چگونگی تعیین مجازات در موارد تعدد نتایج مجرمانه، بر اساس قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ دادنامه شماره ۹۸۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۳۷۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۷ شعبه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام.

نتیجه ذیل ماده ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ قید می‌شد. اما این استدلال را نمی‌توان پذیرفت؛ این امر کاملاً صحیح می‌باشد که هر جرم نیاز به سه عنصر قانونی، مادی و روانی دارد اما برای مثال سارق را فرض کنید که برای ربودن وسیله‌ای از داخل خودرو، شیشه آن را می‌شکند. اگر این سارق قبل از دستیابی به مال دستگیر شود، وی با ارتکاب رفتار مقدماتی ممنوعه‌ای مانند شکستن شیشه اتومبیل، مرتکب جرم تخریب کیفری شده است. در تعدد نتیجه نیز همین گونه است؛ زمانی که شخص مواد سمی را به آب آشامیدنی اضافه می‌کند تا نخلستان دیگری خشک شود، شخص یک فعل بیشتر انجام نمی‌دهد اما منجر به نتایج متعددی می‌گردد و تصور قصد واحد در مرتکب منتفی است و فرد تنها با انجام یک فعل به قصد ایجاد نتایج مختلف، جرائم مختلفی را انجام می‌دهد (فروغی و جودکی، ۱۳۹۴، ۱۲۰).

در هر حال قانونگذار با تغییر رویکرد، در رابطه با فعل مجرمانه واحد با نتایج مجرمانه متعدد و اعمال مقررات مجازات به صورت تعدد معنوی برای این موارد، در واقع دیدگاه مبتنی بر این که، فعل واحد با نتایج متعدد از مصادیق تعدد معنوی است، را مورد پذیرش قرار داده است.

نتیجه

تعدد و تکرار جرم به عنوان دو نهاد عام و موثر در تعیین مجازات، در قانون کاهش با تغییر و تحولاتی همراه بوده اند، که این تغییرات در راستای فلسفه ذاتی قانون کاهش، همراه با چالش‌ها و دستاوردهائی هستند. دستاورد از این حیث، که بسیاری از تنگناهایی که مراجع قضائی با آن مواجه بوده اند را در مقام تعیین مجازات، برطرف نموده و فرآیند تعیین کیفر را تسهیل کرده است. ضمن این که با توجه به مقاصد و رسالت قانون کاهش پیرامون تقلیل مجازات حبس قلمرو این دو نهاد را در مقام اعمال مجازات با پیش بینی معیارهای مختلف، محدود ساخته است و این امر با توجه به آثار بسیار زیان بار حبس، اقدام سازنده، راهگشا و موثری می‌باشد.

از طرفی برخی معیارها و عبارات استعمال شده توسط قانونگذار در متن قانون، به علت عدم بدهت و وضوح مورد انتظار در سیاست تقنینی و در نتیجه مبهم بودن، باعث حدوث چالش‌هایی برای مراجع قضائی در تعیین میزان کیفر و در مقام عمل گردیده است. به عنوان مثال مفهوم ضابطه مند و بی‌خداشه جرائم مشابه و مختلف نامشخص است. کما این که هم قلمرو و هم ماهیت جرائم مشابه و مختلف از بدهت لازم برخوردار نیست و کاملاً روشن نمی‌باشد و این امر در عمل برای اجرای عادلانه و یکسان قانون در پرونده‌ها با موضوعات مشابه می‌تواند مانع جدی محسوب شود، در نتیجه باعث صدور آراء متفاوت محاکم قضائی شده و نتایج متعارضی به شکل ناخواسته در پی دنبال داشته است.

اما در هر حال و به طور کلی برآیند مفید و دستاوردهای سازنده قانون کاهش مجازات حبس تعزیری پیرامون دو نهاد تعدد و تکرار جرم، بیشتر از چالش‌های فعلی آن‌ها می‌باشد، برای گذر از بخشی از موانع و

در عمل این مراجع و محاکم کیفری هستند که با تفاسیر قضائی مناسب و در راستای فلسفه ذاتی این دو نهاد و همچنین رسالت قانون کاهش مجازات حبس تعزیری با رفع ابهام اقدام به صدور آراء شایسته نموده و انتظار است تا صاحبان اندیشه های حقوقی به کمک طرح نظریات و دکترین های درخور، چالش های آتی را نمودار ساخته؛ شرح و بسط داده و راهکارهای برون رفت از آن‌ها را فراتر از آنچه در مقاله حاضر تفصیلاً بیان گردید در پژوهش های مستقل با تأمل بر مستحدثات جدید که برخاسته از طبع اجرای مقررات در طول زمان است تبیین نمایند.

منابع

- اردبیلی، محمد علی، ۱۳۹۹، **حقوق جزای عمومی**، جلد سوم، چاپ بیست و دوم، ویراست چهارم، تهران، انتشارات میزان.

- الهام، غلامحسین و برهانی، محسن، ۱۳۹۳، **درآمدی بر حقوق جزای عمومی**، جلد دوم، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.

- حاجی ده‌آبادی، احمد؛ باقرزادگان، امیر؛ میرزایی، محمد، ۱۳۹۵، جایگاه تعدد نتیجه در حقوق کیفری ایران، **پژوهشنامه حقوق کیفری**، دوره ۷، شماره ۱.

- ذاکر حسین، محمد هادی، ۱۳۸۸، چشم انداز تعدد جرم از افق مبانی فقهی، **مجله دادرسی**، شماره ۷۳.

- طاهری نسب، یزدانه، ۱۳۸۱، **تعدد و تکرار جرم در حقوق جزا**، تهران، انتشارات دانشور.

- فروغی، فضل الله و جودکی، بهزاد، ۱۳۹۴، تعدد نتیجه در جرائم تعزیری بر اساس قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، **فصلنامه دیدگاه های حقوق قضائی**، شماره ۷۰.

- گارو، رنه، بی تا، **مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا**، ترجمه دکتر سیدضیاءالدین نقابت، جلد سوم، تهران، انتشارات ابن سینا.

- منصورآبادی، عباس، ۱۳۹۹، **مختصر حقوق جزای عمومی**، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.

- نوربها، رضا، ۱۳۸۳، **زمینه حقوق جزای عمومی**، چاپ یازدهم، تهران، انتشارات دادآفرین.

قوانین

- قانون مجازات اسلامی تعزیرات مصوب ۱۳۷۰

- قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات مصوب ۱۳۷۵

- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

- قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

- قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹

دادنامه ها

- دادنامه شماره ۹۸۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۳۷۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۷ - شعبه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام

- دادنامه شماره ۹۹۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۰۱۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۱/۱۶ - شعبه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام

- دادنامه شماره ۹۹۰۹۹۷۰۸۴۲۹۰۰۸۸۶ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۲۶ - شعبه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان ایلام

نظریه های مشورتی

- نظریه مشورتی شماره ۶۷۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۰۶ اداره کل حقوقی قوه قضائیه

- نظریه مشورتی شماره ۱۰۶۸/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۸ اداره کل حقوقی قوه قضائیه

Legal Civilization

Biannual No.9/Fall 2021 & Winter 2022

ISSN:2783-1841
ISSN:2783-1922

- Review of Legal Solutions for Mining and Trading of Digital Currencies: Legal Gaps and Solutions*SHima Naderi, Majid Motallebi
- Analysis the Jurisprudential Principles of Torture and Delay at Implementation Preemption *Morteza Rahimi
- Achievements and Challenges of Multiplicity and Recidivism in the Law on Reducing the Punishment of Imprisonment Imposed in 2020 with a Practical Approach*Abolfath KHaleghi, Zahra Mirzaei
- Review of Technology Transfer Contract in Iranian Subject Law*Afshin Mojahed
- Explain the Principle of Information in the Light of the Previous Consent Procedure of the Rotterdam 2003 Convention*Mohammad Mobini Far, Marziyeh Fathi Bornaji
- The Position of Dispute Resolution Commissions in Lawsuits between the Islamic Revolutionary Guard Corps and Tehran Municipality*Mohammadreza Yazdi, Mojtaba Salek Razi
- the effects and conditions of retrial in Iranian and French lawani, Mohammad Reza Burbur
- Effects of Divorce on the Law of Iran, France and the United Kingdom *Maisam Sobhani
- Analysis of Child Rights in Iran: Review of the National Body Convention of Rights of Child Based on the Universal Convention of the Rights of the Child *Maryam SHA'ban
- The Relationship between Insult and Freedom of Expression in the Light of the Islamic Penal Code and the Press Law*Amirhossein GHazaei Alamdari
- Principles and Rules Governing Professional Ethics in the Legal Profession *Rostam Ali Akbari, Yasser SHakeri
- Religious Pluralism in the Islamic Penal Code*Mohsen Hamidipour
- Effects and Conditions of Absentee Proceedings in Iranian and French Law Sayyed Jafar Hashemi Bajegani, Mostafa Afzali Goroh
- Criminal Responsibility of Governments for Environmental Crime in the Light of Regional and International Cooperations*Sajad Tayebi
- Analysis of the performance of the International Court of Justice in the case of violation of the 1955 Amity Agreement between the Islamic Republic of Iran and the United States of America*Mohammad Setayesh Pur, Eisa Poodat
- Conceptual and Philosophical Challenges of Terrorism in Confrontation of Human Rights Nourooz Kargari
- Economic Analysis of the Externality of Property use by Comparative Study of Iranian Law Yadullah Dadgar, Akram Ehsani
- Functions and Challenges of Mediation in Iran (Looking at Some European Countries and International Documents)*Sayyed Abbas Mousavi
- Privacy in the Legal System of Iran and Islam*Ali Akbari, Mahdi Falahian
- Prisoners' Rights from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law with a look at International Documents*Gholamreza Izadpanah, Vajehe Izadpanah
- Analysis of the Assassination of Iranian Nuclear Scientists from the Perspective of Domestic and International Law*Mohammad Khalil Salehi, Mohammad Salmani Farahmand
- Effects of Life Insurance Contract from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law Sayyed Sajad Khalooei Tafti
- Protecting Agency Judges in an Age of Politicization: Evaluating Judicial Independence and Decisional Confidence in Administrative Adjudications*Reza Tajarlou, Mohammad Javad Shafaghi, Fatemeh Mafi
- the Rights of Victims and Offenders in the French Criminal Procedure Criticisms and Challenges Sadegh Fetili, Ebrahim Moghdam
- Review and Analysis of the Obligation to Observe Caution in Common Law Rezahosain Gandomkar, Farzad Karami kolmoti
- A Comparative Study of Crime Cost Assessment in Criminal Law and Shiite Jurisprudence Esmaeil Kashkoulain, Mahdi Naghavi
- An Introduction to the Theory of Legal Personality in Imami Jurisprudence*Sayyed Alireza Amin
- Examining the Pillars of Civil Liability of Municipalities in Judicial Procedure Sayyed Vahid Mirmezami, Faezeh Bahador
- Compensation for Innocent Convicts in the Law of Iran and America Ahmadreza Kenarkoohi, Salameh Abolhasani
- Research on the Importance of Offer in Iranian Civil Law and the UNIDROIT Principles Morteza Javan Sarand